

temes-3)

NARCÍS FIGUERAS CAPDEVILA. Universitat Oberta de Catalunya

JOCS FLORALS I ESTUDIS LOCALS. EL CAS DE LA COMARCA DE LA SELVA

Els certàmens literaris i jocs florals són un fenomen de llarga durada en la cultura catalana. La seva naturalesa alhora literària i política els fa perdurar i reproduir-se per la geografia del país, a partir del model barceloní, en moments diversos de la història contemporània, des de la segona meitat del segle XIX fins a la postguerra civil. El seu estudi, doncs, més enllà de l'interès per a la història de la literatura, proporciona dades sobre les dinàmiques socials i les elits polítiques i culturals a les ciutats mitjanes i a les comarques: des de l'extensió d'un associacionisme que forma part de la cultura del catalanisme (i que en part substitueix experiències anteriors de caràcter republicà o comparteix espai amb aquestes) fins a la creació de xarxes i vincles més difusos entre el nucli barceloní i els intel·lectuals i escriptors de les comarques.

Certament, a l'inici del segle XX els Jocs Florals de Barcelona havien adquirit una dimensió política, i el mateix es podria dir de la multitud de jocs que se celebraven a les ciutats mitjanes i a les poblacions més petites. Els certàmens literaris i les festes públiques que es promovien arreu del territori —els anomenats «jocs florals menors» o «de fora» a la premsa de l'època— tenien, doncs, un paper com a activitats de caire polític que, sobretot en el context local, té molt d'interès estudiar, ja que contribueix al coneixement de l'expansió territorial del catalanisme. Els casos de jocs amb més continuïtat van ser els d'Olot (1890-1921), Lleida (1895-1923), Girona (1902-1935, amb el precedent del Certamen Literari, de 1872 a 1902) i també els de l'Empordà (itinerants, 1905-1906 si només ens referim a les festes de la bellesa de Palafrugell i Figueres, o 1882-1922 si obrim el cercle). Ara bé, per sota d'aquests, en un segon nivell, hi ha arreu de Catalunya una constel·lació de certàmens més petits, més esporàdics, amb menys continuïtat, que convé si més no censar i estudiar.

Abordatge des dels estudis locals

El fet d'abordar en l'àmbit local o comarcal l'estudi de la celebració de certàmens i jocs florals i dels seus protagonistes topa amb algunes dificultats, però també fa possible la definició d'aspectes que podrien quedar enterbolits en l'enfocament específic d'una sola celebració o de la dimensió únicament literària de participants i obres guanyadores.

D'una banda, per a un seguit de celebracions locals menors o més esporàdiques no es disposa de cap publicació específica dels textos guanyadors ni sobre la celebració de la festa (sí per a algunes ciutats més grans), si bé escadusserament es publiquen narracions o poemes en revistes literàries locals o barcelonines. Cal anar a cercar informació a la premsa de l'època (avui en gran part digitalitzada, cosa que ho facilita), on sovint podem rastrejar la celebració de jocs, el cartell, els treballs rebuts, el veredict i fins i tot la crònica de l'acte, però no podem identificar les obres guanyadores i vincular-les als seus autors. Tenim, però, els noms dels organitzadors i dels jurats, i això ens permet dibuixar els grups implicats i qui formava part de l'elit econòmica i política (qui dota premis) i cultural (qui promou, qui organitza, qui hi concorre i qui guanya). També cal rastrejar les memòries o els epistolaris d'autors que sabem positivament que han viscut o estíuejat a la zona, revisar revistes locals actuals, consultar

Jocs Florals de Sant Hilari Sacalm, celebrats a l'aire lliure, al passeig de la Font Vella [31 d'agost de 1913]. (Col·lecció F. Brugués. Sant Hilari Sacalm)

obres de caràcter local o posar-se en contacte amb estudiosos que coneguin profusament les actes municipals de la població, o que en alguns casos fins hagin pogut entrevistar encara persones que recorden haver participat en alguna festa literària d'aquest tipus.

Igualment el fet d'enfocar un àmbit territorial comarcal, i no una sola població o una sola celebració (de la qual es tingui la sort de disposar de més informació), permet establir una

geografia de les celebracions i uns períodes cronològics àlgids, de més florida. I alhora fa possible adonar-se de quins són els grups actius i quin paper té la literatura dins el teixit social. Com diu J. L. Marfany, «[s]ense un coneixement precís del mode d'inserció de l'activitat literària dins la societat i de la naturalesa concreta d'aquesta imbricació d'interessos, no podrem arribar tampoc a un coneixement precís de l'activitat mateixa» (*Els Marges*, 68, 2000, p. 11).

La Selva: continuïtat i diversitat

En el cas de la comarca de la Selva hem pogut constatar la celebració de certàmens i jocs florals en una primera etapa a Blanes (1895), Santa Coloma de Farners (1898 i 1904), Hostalric (1904-1907), Viladrau (1905) i Amer (1909). Una segona tongada, amb orientacions i tipologies molt diverses, dugué la festa dels jocs florals a Sant Hilari Sacalm (1913-1914 i 1919), Lloret (1914 i 1920), Breda (1921), Tossa (1919 i 1921), Caldes de Malavella, Cassà de la Selva i Santa Coloma de Farners (1922). En aquesta darrera població se'n celebraren uns d'esperantistes el 1926, durant la dictadura de Primo de Rivera. En una tercera etapa, ja els anys trenta, en tornem a trobar el 1932 a Arbúcies a instàncies de la Penya «Lluscos», el 1933 a Santa Coloma convocats pel grup local de la Federació de Joves Cristians de Catalunya i el 1934 a Blanes promoguts per la delegació local de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Després de la Guerra Civil hom tornà a celebrar-ne a Santa Coloma el 1950, amb motiu de les festes del «Milenari» de la consagració de l'església parroquial; a Riells el 1954, promoguts per mossèn Pere Ribot i vigilats per la policia, i a Blanes el 1959, muntats per la Junta Local de Turismo. Foren celebracions impulsades per les autoritats del règim (tret dels de Riells) i els sectors catòlics que, en aquelles circumstàncies i en aquell reducte, diríem, podien fer poesia en català, en un context en què s'acceptaven textos en català i castellà, però sovint s'obligava que el poema dedicat a la pàtria fos en castellà.

A banda dels cicles cronològics que hem descrit, val la pena remarcar que les tipologies dels certàmens són diverses, i també les dels grups promotors. Vegem-ho, d'una manera molt succinta. Persisteix llargament la tradició dels jocs florals humorístics d'ateneus i casinos (Santa Coloma 1898 o Tossa 1919) o bé dels grups d'estiuejants (Sant Hilari 1919). Són majoria els d'orientació netament catalanista, promoguts per la Lliga Regionalista o grups adherits o impulsors de la Solidaritat Catalana (Blanes 1895, Santa Coloma 1904,

Hostalric 1905-1907...), però en canvi en d'altres hi són preponderants els elements carlins, com a Amer (1909), i fins i tot els *salistes* (d'Alfons Sala), com a Breda (1921), on el primer premi l'ofereix el rei d'Espanya. Per més que semblen extingir-se o reduir-se molt amb la dictadura, n'hi ha uns d'esperantistes a Santa Coloma el 1926 i se'n devien fer d'altres durant el període (consta que el 1928 la Unió Patriòtica celebrà a Badalona els seus jocs florals, on dotà el primer premi el general Primo de Rivera); com passarà després amb el franquisme, la projecció d'aquestes celebracions socials i festives de la literatura era tal que tothom hi volia ser i cap grup no en volia quedar al marge.

Si la presència de colònia d'estiuejants és clau a Viladrau (1905), on Josep Carner i Jaume Bofill i Mates són els factòtums i figura en primer terme la valoració dels autors mallorquins (que els noucentistes volien proposar com a model a seguir), també ho és l'existència de balnearis a Santa Coloma de Farners (1904, 1922), Sant Hilari (1913-1914, 1919) o Caldes de Malavella (1922). Sant Hilari Sacalm representa

Festa poètica a Santa Martí de Riells del Montseny, organitzada per Mn. Pere Ribot el 13 de juny de 1954. Joan Triadú, secretari, hi llegeix la memòria, en presència de Josep M. Boix i Selva, Marià Manent i Mn. Ribot.

un cas específic, ja que la colònia d'estiuejants de la Font Picant i l'empenta d'elements locals com Frederic Culí i sobrevinguts com Josep Ximeno van fer que disposés de premsa catalanista d'estiu: *L'Estiuada* (1901-1914) o *Lliroia* (1922-1923). De vegades s'hi combinen altres elements, de caràcter religiós o eclesiàstic: festes constantinianes a Sant Hilari el 1913, junt amb la promoció d'una ermita; les Escoles Cristianes i un vicari actiu a Cassà el 1922, i també

temes-3) (pat

a Breda el 1921; la inauguració de la restauració de l'església a Lloret el 1914. L'estiu de banys de mar també intervé a Lloret el 1920, on els promou el poeta Carner.

Com veiem en aquest darrer cas, poques vegades la iniciativa és autòctona. A Hostalric, del 1904 al 1907 els *solidaris* encapçalats pel notari local Pou i Lladó munten jocs, però quan el notari es trasllada s'acaben; a Sant Hilari, el 1913-14 hi intervé un canonge de Barcelona fill de la vila, i també el Centre Excursionista de Defensa Social de Barcelona; a Caldes, el 1922 els promou l'associació literària «Penya Lliure» de Girona, formada per seminaristes i estudiants de la Normal. Diversos certàmens dels anys 1920 i també dels 1930 tenen un segell marcadament catòlic (Caldes, Cassà, Breda, Santa Coloma...), amb intervenció de grups i persones de fora de la població.

Pel que fa als dotadors de premis i a la naturalesa d'aquests, es manté encara l'objecte artístic –tan bescantat pels autors, que aspiren a professionalitzar-se–, però van apareixent els premis en metàl·lic i sense tema prefixat. Els hisendats, industrials i comerciants locals hi prenen part activa i promouen de vegades estudis (no sempre relats o poemes) sobre temes del seu interès (l'electrificació, l'embassament del Pasteral, les Guàrdies, el cadastre de rústica...). Es doten premis per lloar productes locals (les galetes de Santa Coloma) o aquests són el premi (una llonganissa a Amer). En definitiva, doncs, una visió territorial extensa i cronològicament àmplia constata i reforça la visió dels certàmens literaris com a peces en l'expansió del catalanisme, amb el matís –que caldria estudiar més– de l'apropiació o intervenció per part de sectors catòlics, monàrquics o carlins, que no renunciaven a tenir també «els seus jocs» o prendre-hi part, en tant que festa social rellevant a cada localitat. La funció legitimadora es reprèn en el franquisme per part de grups que actuen amb més o menys intensitat en les escletxes que el règim tolera.

Finalment, val a dir que el paper d'aquests certàmens de poblacions més petites en la irradiació de modes o corrents estètics, sense disposar en molts casos dels textos premiats, resulta difícil de valorar, mentre que el seu paper en el pro-

cés d'expansió del catalanisme, en les seves diverses etapes i inflexions al territori (incloent-hi el resistencialisme cultural), pot anar-se perfilant a mesura que hom els vagi fent aflorar i analitzant en context. ■

CRONOLOGIA

1895	Blanes
1898	Santa Coloma de Farners
1904	Santa Coloma de Farners
1904-1907	Hostalric
1905	Viladrau
1909	Amer
1913	Sant Hilari Sacalm
1914	Lloret de Mar
1919	Tossa
	Sant Hilari Sacalm
1920	Lloret de Mar
1921	Breda
	Tossa
1922	Caldes de Malavella
	Cassà de la Selva
	Santa Coloma de Farners
1926	Santa Coloma de Farners
1932	Arbúcies
1933	Santa Coloma de Farners
1934	Blanes
1950	Santa Coloma de Farners
1954	Riells
1959	Blanes

Font: Elaboració pròpia a partir de premsa històrica digitalitzada i altres fonts.

Nota

A banda dels treballs monogràfics sobre alguns jocs florals de més trajectòria (Lleida, Girona, Olot), en l'àmbit dels estudis locals podem destacar els treballs dedicats per Jaume Vellvehí als jocs

florals del Maresme o per Joan Cornudella als de les terres de Ponent (Agramunt, Juneda, Cervera, l'Urgell...); aquest darrer ha tractat també sobre els de Bellpuig (1953). Igualment Agnès Toda ha estudiat els jocs florals de l'àrea de Reus a la postguerra